кове после окончания нынешнего курса ликвидировать, также спец. радиошколу в Мамонтовке[1].

РГАСПИ, ф. 495, оп. 73, д. 174, л. 70. Копие. Машинопис. Руски ез.
Публикувано в"Коминтерн и вторая мировая война". т. II. М., 1998, с. 392–393.

[1] Партийната школа за подготовка на кадри за чуждестранните компартии не само не е ликвидирана, но и увеличава набора на школници, въвежда нови предмети, свързани с тактиката на партизанската борба и др. Отделът за печата, занимаващ се с въпросите на печатната и устната пропаганда и информация, се отделя в самостоятелен научен институт № 205 с основна задача да извършва радиопредавания за чужбина, радиоприхващане и обработка на чуждестранна преса. Отделът за връзки с чужди компартии (№ 1) се превръща в самостоятелен научно-изследователски институт № 100, като запазва същите функции. Стопанско-оперативният отдел на ИККИ продължава своето съществуване под название „Специален апарат за управление на работите на ЦК на ВКП (б)". Телеграфната агенция „Супресс", влизаща в Отдела за печата на ИККИ, продължава да съществува като самостоятелна със същите функции. Създадени са 7 задгранични бюра на комунистически партии: италианска, германска, австрийска, испанска, унгарска, българска и чехословашка.

Задачите на ИККИ се прехвърлят на новосъздадения Отдел за международна информация (ОМИ) при ЦК на ВКП (б). Той трябва да поддържа всички връзки с компартиите, които Коминтернът има през 20-те – 40-те години. За ръководител на ОМИ е назначен Д. Мануилски, а Г. Димитров за негов заместник. От началото на януари 1944 г. ръководството на ОМИ се поема от Г. Димитров. Д. Мануилски става негов заместник. *(Вж Г.Димитров. Дневник. С., 1997, с. 402.).*

№ 450

Из разузнавателно известие от Началник-щаба на войската за дейността на комунистите в армията

София, 14 юли 1943 г.

Министерство на войната — Лично – поверително
Щаб на войската
№ 6/ 433
14 юли 1943 год.
София

РАЗУЗНАВАТЕЛНО ИЗВЕСТИЕ

Противодържавна дейност във войската и вън от нея продължава да се развива като следва:

I. Комунистическа дейност във войската

1. Комунистическите стремежи за „превземане" на войската.

[...]

През 1934 г. Работническата партия, която беше легално прикритие на БКП, бе разтурена. Така се нанесе тежък удар на комунистическия организационен апарат у нас. На него не остана друго, освен да прегърне изключително методите на нелегалното съществуване.

Така, през 1934 г. започна първата конспиративна работа във войсковите части. През 1935 г. бяха развити основните организации в Пловдивския и Шуменския гарнизони.

До 1938 г. партията преживя значителен болезнен упадък. Под натиска на Коминтерна обаче се започна нова оживена дейност за стягане на партийните кадри. За първи път се появяват в комитетите на БКП две нови поделения – „Миноподривен отдел" и „Разузнавателен отдел". Трябва да се отбележи, че войската по това време все още беше оставена така да се каже на втори план. Разчитало се е главно на създаването на независима партийна бойна сила от комунистическите кадри вън от казармата. В определения момент тази бойна сила щяла да бъде активизирана от специални командни кадри, изпратени от Русия. Така, предполаганата добре въоръжена партизанска войска, след като напредне във въстанието, е щяла да получи пълна военна подкрепа от страна на съветското командване.

Със започване [на] войната между Съветска Русия и Германия, съветското командване реши да застраши южния стратегически фланг на противника чрез въоръжено комунистическо въстание в България. През м. юли с.г. бяха изпратени по море и по въздуха два командни ешелона от Съветска Русия, които трябваше да се свържат с „българските болшевизирани маси", и след кратка организационна работа да поведат към въоръжено въстание.

Както е известно, тези два ешелона бяха в късо време унищожени, главно благодарение ценното сътрудничество на населението в борбата срещу тях и участието на войската и полицията.

Коминтернът разбра своята грешка и се върна още един път на старото си убеждение, че без да е спечелена българската войска [не] е възможна никаква сериозна въоръжена акция.

През месец август 1941 г. бяха дадени първите директиви (след шест години застой) да се започне „масова работа в казармата". От този момент БКП започна за пръв път в широки рамки своя подмолна дейност във войската. Използвайки едно отлично стечение на обстоятелствата, [че] завършилите средно образование български младежи [трябваше да] постъпят веднага в казармата със своя набор, партията в късо време успя да основе във всички войскови части конспиративни организации, съставени от младежите, членували в ремсовите групи в гимназиите в страната. Тези конспиративни групи започват организационна дейност през месец януари 1942 година. Към края на месец март и началото на месец април имаше вече напълно оформени войнишки комунистически конспиративни организации, на които бе поставена задача „да превземат" войската. В 3-та дивизионна област се направиха пълни разкрития, които хвърлиха изобилна светлина върху новата комунистическа линия на работа в казармата. Това послужи за ориентировка и основа на последвалите повсеместни разкрития в почти всички части в страната. По този начин на комунистическите домогвания във войската бе нанесен нов и много тежък удар, след провалите през 1935 г. в Шумен и Пловдив.

БКП в скоро време дойде до преценката, че „превземането“ на българската войска по болшевишкия метод на „войнишки съвети“ от 1918–1920 година е изключено. Идеята за масов и организиран бунт във войската бе изоставена. Както се установи при разкритията, [надделя] схващането, че при дейно военно разузнаване в частите е немислимо да остане до край в тайна една конспиративна организация, каквито и предпазни мерки да се вземат. Премина се към решението да се „стопят“ кадрите на войската чрез поощряване бягствата на военни чинове в планините. Тук пък се е разчитало, че тези бягства ще вземат постепенно масов характер и българската войска неусетно ще се прелее с една част в сръбските комунистически отряди, а с друга част – в българските нелегални групи из планините.

И така, в своите домогвания до войската БКП премина до пролетта на настящата година постепенно през следните пет характерни етапа:

Първи етап – от 1920 до 1923 година: Превземане на войската чрез внезапно нападение в казармите с партизански кадри от вън, без да е създадена каквато и да е било предварителна организационна връзка със самите части.

Втори етап – от 1923 до 1925 година: неутрализиране на войската чрез унищожаване на висшето командване и след това увличане на същата във въоръжен комунистически бунт срещу държавата.

Трети етап – от 1926 до 1933 година: пълен застой на домогванията към войската, с изключение на някои местни инициативи.

Четвърти етап – от 1934 до 1941 година: превземане на войската от вътре чрез пролетаризиране на войнишките маси и избиване на командния състав.

Пети етап – 1942 година: разлагане на съпротивителната сила на войската и увличане на войнишките маси към прехвърляне в бойните нелегални групи на комунистическата партия, чрез бягства с оръжията.

2. Настоящите домогвания на БКП за „превземането“ на войската

След несполучливите опити в продължение на десетки години БКП си постави задачи:

а) Чрез формирането на „Отечествения фронт“ да се подготвят широките народни маси към създаване на „народно правителство“.

б) Чрез [тезата за] проникване в редовете на войската партията се е върнала за втори път към идеята за болшевизиране на войската. Този път обаче изглежда, че се е наложило окончателно убеждението, че не може да овладее войската, ако се работи само посредством войнишкия състав. Необходимо е било да се започне нова добре оранизирана и при това масова работа в казармата, която да обхване едновременно както войнишкия, така и командния състав.

[...]

1. Устройство и дейност на комунистическите конспиративни организации във войската

По-точна и непосредствена представа за методите на комунистическата партия, главно относно превземане на войската по пътя на болшевизиране на вой-

нишките маси, ни дават разкритията, които се извършиха през месец юни т.г. в 4-ия инженерен и 4-ия пехотен полкове. В общи черти организираната работа в тези два полка е била проведена както следва.

Основаване. Конспиративните организации в полковете са били основани по известния ни и станал вече типичен метод: приспиване будността на началствата, взаимно опознаване на ремсистите, приобщаване на симпатизиращите на комунистическата идея войници и изграждане структурата на войсковата конспирация.

Устойство. В общи черти устройството на войсковите конспирации в двата полка е следното:

а) *Главен организатор:* имал е задача да състави организацията и да я ръководи. В 4-ия инженерен полк главен организатор е бил един фелдфебел школник, а в 4 пехотен полк – редник.

б) *Конспиративни групи:* във всяка рота е трябвало да бъдат създадени най-малко три петорки с общ организатор.

По-голяма организация от петорката и групата в ротата не е имало. Поради липса на хора, така замислените организации в двата полка не са били могли да се развият напълно, както това беше през 1941–1942 г. Например в 4-ия инженерен полк са били образувани само две петорки, а в някои от ротите са били едвам набелязани „водачите", както и хората, които са щели да влязат в новообразуваните групи.

В 4-ия пехотен полк даже и не са образувани петорки, тъй като главният организатор не е могъл да прояви дейност поради изтърпяване присъда. В същото време, в средите на комунизираните елементи се е знаело, че командирите са разполагали с доверени войници, от които те са се страхували много.

Свръзки. Главният организатор е получавал упътвания и нареждания за действие от виден функционер на КП пряко или чрез посредник.

Има сериозни основания да се предполага, че е съществувала и друга линия на работа в казармата – посредством студент и войник в една от ротите. По тая линия, обаче, дейност не е могла да бъде развита, тъй като студентът е бил убит при едно нападение.

Този е втори, макар и недоказан, случай за съществуването на два независими канала за комунистическо въздействие в една и същата част. Следователно, това обстоятелство винаги трябва да се има предвид, за да не отслабват разузнаването, охраната и бдителността.

Дейност. По-голямата част от дейността, която е проявена в полковоте, е била органицазионна: търсене и привличане на последователи и образуване на петорки. За да си създадат почва за работа, организаторите и техните съмишленици са използвали удобни случаи да събуждат недоволство от реда в живота и в казармата, говорили са против своите началници, че ще загубим войната, като същевременно са възхвалявали действията на нашите противници и пр.

По-късно, в първите дни на пролетта са били устроени бягства на войници с оръжието им с поръчение да се присъединят към нелегалните комунистически групи. Единият от двамата бегълци бил заловен.

Направени са били два опита да се нападнат часовите при бензиновия склад и сеновала.

В случай на общо въстание, групите е трябвало да вземат командването на

ротите в своите ръце, като увлекат в бунта предразположените към тях, както и по малодушните войници. С останалите трябвало да се пристъпи според обстановката: подофицерите щели да бъдат арестувани или избити още в казармите с изключение на ония, които ще кажат, че са готови да ги последват.

Офицерите е трябвало да бъдат избити или арестувани още при повикването им от домовете. Дадени били и частни задачи.

Успоредно с това, трябвало е да се извърши нападение главно върху оръжейните складове с цел да се снабдят с оръжие идващите от града ученици и граждани – комунисти. От партията поръчано е било да се следи и донася колко и какво оръжие и бойни припаси има в складовете.

[...]

2. Поддържане въоръжените кадри на „Отечествения фронт", които са влезли в открита борба.

Към 31 май т.г. в страната са отбелязани около 25 нелегални въоръжени партизански групи с около 400 – 600 члена. Благодарение дейното преследване от страна на полицията и войската, една значителна част от тия групи е била унищожена и разпръсната. Трябва, обаче, да се има предвид, че през изтеклия месец са забегнали към тях нови комунистически функционери, които са имали възможност да усетят, че са преследвани и са успели да се изплъзнат своевременно.

Устройството на тези бойни кадри на „Отечествения фронт" е в общи черти следното:

а) Цялата страна е разделена на бойни сектори, които носят типични географски наименования, като например Родопски сектор, Средногорски сектор, Разложки сектор и пр.

б) За всеки сектор е съставена особена „народна дружина", състояща се от наколко чети, които действат в определени райони от сектора.

В) Всички народни дружини са подчинени на Върховното ръководство на „Отечествения фронт" и получават задачи и упътвания за действие от съответния военен център на това ръководство. Командването на дружината се упражнява от триумвират, съставен от един военен началник, един политически ръководител и един организационен ръководител. Заслужава да се отбележи, че решаваща дума по командването на дружината има политически ръководител.

За правилно снабдяване на дружината се грижи особен касиер домакин.

Тактиката на народни дружини е следната:

а) Дружината действа винаги пръсната по чети в определени райони. Работата на самите чети е канализирана чрез общ план за действие на дружината.

б) Всяка чета се поставя обикновено в центъра на един кръг, по периферията на който се намират няколко села. Четата установява снабдителна връзка обикновено с две или три от селищата и осигурява по този начин прехраната си. Ако, обаче, тя бъде прогонена от своя район, автоматически изгубва всичките си връзки и бавно изпада в положение на пълен глад. В такъв случай тя се разпръсва между другите чети, които още не са се откъснали от своите снабдителни бази.

в) Четите се ръководят от основното правило: *по-добре погрешно действие, отколкото умно бездействие.*

г) Винаги трябва да се търси изненада в борбата с противника.

д) При нападателния бой четата действа на фронта от 300 до 600 метра и приема боя само ако противникът е равен на нея.

е) Отбранителният бой се приема само ако противникът е най-много два пъти по-силен от четите. В противен случай се минава към оттегляне преди четата да е наседната от преследвачите. В отбранителния бой се разчита единствено на отличните стрелци, които се поставят за стрелба в най-опасните посоки.

Винаги се осигуряват действията, като при нападателния бой се изпращат разузнавателни патрули до 8 км напред, а при отбрана се изпращат денем стражеви постове до 500 м, а нощем до 300 м пред позицията. Огневият бой се води чрез изчакване на противника на 200 до 300 м. Огънът се открива с изненада. Патроните се пестят.

з) Поддържа се идеална дисциплина сред бойците. Отличилите се се считат за пример, провинените се наказват най-строго. Ранените се отнасят.

[...]

Подробности по организацията и тактиката на партизанските въоръжени групи могат да се почерпят от „Устава за създаване, комплектуване, организация, подготовка и начин за действие на народните дружини“[1]. Този устав е бил заловен в Северна България. От неговото съдържание, както и от начина, по който е съставен, се вижда, че той е дело на лице с широка военна култура, което познава основно нашия правилник за бойна служба и въобще тактиката на малките единици.

[...]

Заключение

През изтеклия месец конспиративната дейност на противоотечествените елементи в страната и във войската не бе тъй силна. Трябва да се има предвид, обаче, че този временен упадък на външните комунистически прояви не се дължи толкова на резултатното преследване на партизански групи, колкото на едно временно свиване на знамената и промени в основната идея на „Отечествения фронт“ за въоръжена борба, който се стреми към пълно изчакване на един десант на нашите брегове[2]. Това налага да бъдем все тъй будни и на щрек, както бяхме до сега и да водим борбата срещу противодържавните елементи с още по-голяма твърдост и бързина.

„Отечественият фронт“ е вече достатъчно много известен както по структурата си, така и по начините си на действие, за да може да го парализираме още по-сигурно.

Полковник – Началник на поделение (подпис)
Поручик – Адютант на отделение РО-2 Щ.В. (подпис)

АМВР, об. д. 13444, т. II, л. 436–437, 438, 442–443, 452. Копие. Машинопис.

---

[1] Вероятно става дума за „Общи указания за боевата подготовка и ръководство на партизанските отряди“. *(Вж Антифашистката борба в България. 1939 – 1944. т. I, С., 1984, с.355 – 363).* По въпроса за авторството на документа в историческата и мемоарната литература съществуват различни становища. Предполага се, че в неговото съставяне вземат учас-

тие Цв. Радойнов, Е. Марков, Ан. Югов, П. Вранчев, П. Илиев, Т. Тошев, Кр. Лекарски, Ст. Трендафилов, Здравко Георгиев и Л. Главинчев. След смъртта на Е. Марков (юли 1943 г.) новият ръководител на Главния щаб на НОВА Хр. Михайлов съставя документ „Характер, организация и задачи на освободителното въстаническо партизанско движение", отговарящ на новите условия на борба.

[2] Става дума за очакваното откриване на Втория фронт в Европа от Англия и САЩ срещу Германия и съюзниците ѝ, и конкретно за отстоявания през 1943 г. от У. Чърчил „балкански" вариант, според който англо-американските сили трябва да извършат десант на Балканите. Тази идея се подхранва от извършеното на 10 юли 1943 г. нахлуване на съюзническите сили в Сицилия. Англо-американската конференция в Квебек (август 1943 г.) взема решение за откриване на Втория фронт в Северна Франция (операция „Оверлорд") не по-късно от 1 май 1944 г. В крайна сметка Вторият фронт е открит на 6 юни 1944 г. с десант в Нормандия (Северна Франция).

№ 451

Писмо от Г. Димитров до народния комисар на Държавна сигурност на СССР В. Н. Меркулов относно преразглеждане делата на репресираните български комунисти

22 ноември 1943 г.

Строго поверительно

Дорогой Всеволод Николаевич,

Коммунистическая партия Болгарии в своей борьбе против фашизма в стране в течение двух с половиной лет войны понесла большие жертвы. Сотни руководящих работников партии были расстреляны. Более 5 000 активистов партии, работающей в подполье, заключены в концентрационные лагери.

В 1942 году около 50 товарищей – лучшая часть политэмиграции КП Болгарии в СССР – были посланы в Болгарию. Большинство из них погибло.

В настоящее время мы испытываем большое затруднение в отношении болгарских кадров. Небольшая политэмиграция нашей партии в СССР состоит, главным образом, из престарелых бывших работников партии и женщин, негодных по возрасту и состоянию здоровья для тяжелой подпольной работы. Между тем, ряд честных людей – бывших членов КП Болгарии находится уже в течение 5 – 6 лет в исправительных лагерях НКВД. Мы считаем, что они являются жертвой клеветы. В этом мы убеждены на основе тщательного и систематического изучения и знания наших кадров. До подлого нападения фашистской Германии на Советский Союз по нашей просьбе был начат пересмотр дел арестованных членов КП Болгарии. Более 150 человек было освобождено. Все они с энтузиазмом снова бросились в борьбу против фашизма. Значительная часть из них была призвана в ряды РККА по мобилизации, другая – по ее добровольному желанию была послана в Болгарию. Многие из них пали смертью храбрых на фронтах войны или в борьбе с фашистами в Болгарии.